

Verslag van het Internationaal symposium 'Je verdiende loon' op 12 oktober 2007 in WICC te Wageningen

Welkom door Noud Janssen, bestuurslid van LTO Nederland en Willemien Koning, voorzitter namens LTO Vrouw & Bedrijf van het project 'Je verdiende loon'

Noud Jansen heet een ieder namens LTO van harte welkom. Hij vertelt dat LTO meer dan 50.000 ondernemers vertegenwoordigt, waarvan 5000 ondernemers een vrouw is.

Volgens Noud Jansen zouden dat er veel meer moeten zijn: Vrouwen spelen een belangrijke rol op het bedrijf; met name in de verbreding zie je dat dit vaak door vrouwen wordt opgezet.

Een belangrijk kenmerk van bedrijven die door vrouwen worden gerund is dat het vaak kleinere ondernemingen zijn.

De oorzaak hiervan is dat vrouwen hun bedrijf vaak combineren met de zorg voor kinderen. Verder blijkt uit CBS-cijfers dat 63% van de vrouwelijke ondernemers het ondernemerschap combineert met zorgtaken. Nog geen 30% van de mannelijke ondernemers is verantwoordelijk voor de zorg voor de kinderen.

Noud Janssen geeft verder een dikke pluim aan de commissie Vrouw & Bedrijf wat betreft de uitvoering van het project 'Je verdiende loon': het is toch maar gelukt om in relatief korte tijd 110 informatiebijeenkomsten te organiseren, 4 brochures te ontwikkelen en cursussen in alle delen van het land op te zetten.

LTO is er trots op en Noud Janssen realiseert zich dat LTO te weinig spreekt vanuit de rol van de partner en ook bij de besluitvorming te weinig rekening houdt met de positie van de partner.

Willemien Koning gaat in op de doelstelling van het project 'Je verdiende loon': de verbetering van de financiële positie van meewerkende partners en medeondernemers.

Dit is in 2007 nog altijd belangrijk omdat er nog steeds veel vrouwen zijn die wel een hoop werk verrichten op het eigen bedrijf, maar op papier geen cent verdienen. Ook zijn er veel vrouwen die het wel hebben geregeld middels huwelijksvoorwaarden en maatschapcontracten, maar die door veranderingen in gezinssituatie en bedrijfsvoering hun status nodig moeten aanpassen.

Het is belangrijk dat meewerkende partners zich afvragen wat hun plaats is op het bedrijfstoneel.

Willemien Koning hoort van veel vrouwen dat ze ondanks hun goede opleiding, ervaring en levenswijsheid het toch niet makkelijk vinden om financiële zaken bespreekbaar te maken aan de keukentafel. Je hebt een zakelijke relatie met je partner, maar ook een sociaal-emotionele relatie.

Dat betekent dat je soms even de knop moet omdraaien en in een andere rol moet stappen.

Maar het maken van eerlijke afspraken komt ten goede aan allen die meewerken in de onderneming. Het versterkt je zelfvertrouwen en je functioneren als je op de juiste wijze een financiële beloning voor je werk ontvangt. Met recht: 'Je verdiende loon!'

Citaat agrarische vrouw:

*Achter gaat altijd voor voor
Maar als het voor niet goed gaat,
Gaat dit ten koste van achter*

Tenslotte geeft Noud Janssen nog een toelichting, op verzoek van Willemien Koning, hoe hij en zijn vrouw een eerlijke verdeling van het inkomen tussen hen beiden hebben geregeld. Noud Janssen en zijn vrouw hebben samen een pluimveebedrijf. Door zijn functie als voorzitter van de LLTB, vangt zijn vrouw veel op op het bedrijf. Zij heeft naast het pluimveebedrijf nog een eigen bedrijf: een winkel in streekproducten. Ook zijn er nog 3 kinderen, waarvoor ze zoveel mogelijk gezamenlijk voor willen zorgen. Ze zijn getrouwd op huwelijkse voorwaarden en hebben vervolgens een maatschapcontract opgesteld. Dit bleek best moeilijk te combineren, daarom hebben ze het bedrijf omgezet in een BV. Hierdoor kon zijn vrouw DGA (directeur groot aandeelhouder) worden en zo is haar financiële positie veiliggesteld. En natuurlijk wordt het verrekenbeding jaarlijks toegepast.

Vrouwelijk ondernemerschap in Europa: feiten en fictie door Esther de Lange, lid Europarlement voor het CDA

De meewerkende partner is te vaak onzichtbaar, maar in praktijk onmisbaar.

Esther de Lange is als Europees parlements lid van mening dat de vrouwen die in Europa werkzaam in de landbouw zijn veel te weinig in de spotlight staan. Ze zorgen wel voor ons dagelijks voedsel.

Om die reden heeft ze de participatie van vrouwen op agrarische bedrijven in de verschillende Europese landen in beeld laten brengen.

31 oktober 2007

CDA

EU Facts and Figures (2)

4

	Farm labour force	...of whom women		Managers	...of whom women	
	(x 1,000 persons)	(x 1,000 persons)	(%)	(x 1,000 persons)	(x 1,000 persons)	(%)
B	100,11	34,44	34,40%	54,94	8,21	14,90%
Cz	199,34	68,22	34,20%	45,77	8,1	17,70%
Dk	93,72	25,21	26,90%	48,61	4,33	8,90%
D	1.014,09	384,01	37,90%	412,3	35,09	8,50%
Est	92,94	45,09	48,50%	36,86	14,1	38,30%
Gr	1.507,68	617,95	41,00%	824,46	201,65	24,50%
Esp	2.323,21	744,37	32,00%	1.140,73	217	19,00%
F	1.242,83	404,44	32,50%	614	131,38	21,40%
Ire	248,89	64,73	26,00%	135,25	14,45	10,70%
It	3.737,66	1.460,78	39,10%	1.963,82	536,88	27,30%
Cyp	86,24	35,4	41,00%	45,2	10,23	22,60%
Lat	253,3	128,98	50,90%	126,61	58,89	46,50%
Lith	540,82	280,23	51,80%	272,11	125,21	46,00%
Lux	5,65	1,98	35,00%	2,45	0,32	13,10%
Hun	1.473,22	652,76	44,30%	773,38	190,12	24,60%

08707-jvl/me-av 2

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen. Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.

Toelichting:

Vanwege de toename van EU-landen is het percentage vrouwen wat werkzaam is in de landbouw omhoog gegaan. Hoe groter het bedrijf, hoe kleiner het aantal vrouwelijke bedrijfshoofden. Nederland zit in de middenmoot, het aantal werkzame vrouwen in de landbouw bedraagt 35%. Maar wanneer het gaat om vrouwelijke bedrijfshoofden scoort Nederland het laagst. Toch geven een aantal recente publicaties een ander beeld: vrouwen zijn onmisbaar en nemen steeds vaker het agrarisch bedrijf over. Dit wordt veroorzaakt door de verschillende manieren van berekenen. Eurostatt neemt in haar gegevens maar één bedrijfshoofd mee. CBS daarentegen, kent wel de meewerkende partner. Op 27 september jl. heeft Esther de Lange in het Europees Parlement aandacht gevraagd voor de positie van de meewerkende partner op 2 punten: betere toegang tot sociale zekerheid, inclusief een regeling voor zwangerschaps- en bevallingsverlof en een verbetering van de economische positie van meewerkende partners. Esther de Lange: 'Ik ben blij dat deze hindernissen door middel van het project 'Je verdiende loon' op voortreffelijke wijze aan de orde zijn gebracht. Ik ben van mening dat het Europees geld hiervoor goed besteed is. Ik hoop dan ook dat dit unieke project in de toekomst in andere Europese landen zal worden uitgevoerd.' Ze geeft aan bereid te zijn over dit onderwerp aanspreekpunt te willen zijn binnen de EU.

Samen ondernemen in Nederland door Prof. Dr. L.G.M. Stevens, bekend van Commissie Stevens voor vermindering van administratieve lasten voor het bedrijfsleven

Professor Stevens begint met de opmerking dat een discussie over emancipatie aan het MKB voorbij is gegaan. Er moet gewoon gewerkt worden, discussie over emancipatie is voor velen een luxe probleem. Als trekker van de commissie die administratieve lastenvermindering moest tegengaan, zegt hij verbaasd te zijn dat het project geslaagd is omdat de lastendrukvermindering met 25% verminderd is, maar dat niemand er iets van gemerkt heeft. Hij pleit voor het stellen van een doel en de wijze waarop dat gerealiseerd moet worden, zoveel mogelijk aan ondernemers zelf over te laten. Niet een stoplichtregeling, maar een rotonde-regeling. Je moet niet kijken hoe het niet kan, maar hoe het wel kan.

Professor Stevens heeft de volgende aanbevelingen voor de politiek:

1. De regeldruk verminderen, vooral op kwalitatieve criteria. Kort gezegd: onzinnige- en tegenstrijdige regels moeten worden afgeschaft.
2. De ondernemersfaciliteiten van MKB en de agrarische sector moeten gestroomlijnd en functioneler worden. Als voorbeeld noemt hij dat de FOR vervangen moet worden door een betere regeling.
3. Bedrijfsopvolgingsregels moeten structureel verbeterd worden. Er moet een masterplan voor bedrijfsopvolging in de agrarische sector komen. Op dit moment zijn de regels vaak onderling strijdig.
4. De fiscale regelgeving rond de man-/vrouwmaatschap hapert: wanneer je vermogen goed scheidt, bijvoorbeeld door landerijen op naam te zetten, word je door de fiscus enorm gepakt, want je stelt dan grond beschikbaar aan je partner en moet je pacht tot je inkomen rekenen. Als partner krijg je geen landbouwvrijstelling en dat is niet terecht.

08707-jvl/me-av 3

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen. Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.

The right to food: rural women produce and provide door Karen Serres, voorzitter Women's Committee Copa-Cogeca en van de IFAP Women's Committee

Het middel om het verschil tussen mannen en vrouwen weer te geven is het verschil inkomen! Eén van de belangrijkste sleutels tot macht is geld, van generatie tot generatie.

Mannen en vrouwen vullen elkaar aan op het bedrijf, maar de agrarische bedrijven hebben ook een geweldige functie wat betreft de leefbaarheid op het platteland.

Karen Serres vertelt dat de COPA Women Committee een mix is van agrarische vrouwen en plattelandsvrouwen in het algemeen. Ze vertegenwoordigt zelf de landbouworganisatie uit Frankrijk en ze is gekozen als voorzitter van zowel de COPA Women Committee als de IFAP Women Committee.

In de COPA zijn de landbouworganisaties uit Europa vertegenwoordigd, in de IFAP de landbouworganisaties uit de hele wereld. Van de 120 landen die in de IFAP vertegenwoordigd zijn, hebben maar 72 landen een vrouwencommissie.

Doelen van zowel de IFAP als de COPA Women Committee zijn:

- o Zichtbaar maken van het werk van vrouwen op agrarische bedrijven.
- o Gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

Wat is er mis?

Het middel om het verschil tussen mannen en vrouwen weer te geven is het verschil van inkomen. Eén van de belangrijkste sleutels tot macht is geld, van generatie tot generatie.

In ontwikkelingslanden is het in stand houden van tradities een hele belangrijke oorzaak van het feit dat vrouwen geen eigen inkomen hebben. In Afrika is het recht op grond verbonden aan het hoofd van het dorp en dit zijn altijd mannen. Vrouwen kunnen niet het land in bezit te nemen. Het feit dat je het land niet in eigendom hebt, je niet je eigen baas kunt zijn en je geen waarborg hebt voor de grond, zorgt er voor dat vrouwen wel oppassen om het laatste geld in zaigoed te steken, omdat de zekerheid er niet is of je wel kunt oogsten.

Veel vrouwen hebben geen toegang tot krediet. Gelukkig is door de komst van microkredieten er veel verbeterd, maar het krijgen van echt krediet is soms een anders verhaal. In veel delen van de wereld is het voor vrouwen moeilijk toegang te krijgen tot financiering en moet bij het starten van een bedrijf soms geld geleend worden van de familie, omdat de bank geen krediet verstrekt.

Karin Serres complimenteert dan ook de Rabobank die één van de grote financiers is van dit project.

Net als toegang tot geld is toegang tot water ook erg belangrijk.

Karen Serres is blij met de woorden van Esther de Lange: eindelijk een politicus die begrijpt wat er mis is. In veel landen wordt niet meer dan één bedrijfshoofd erkend. Dit is dan ook één van de speerpunten van de COPA Women Committee: het is belangrijk om een status te geven aan iedereen die op bedrijf werkzaam is. Het is nodig dat Europese programma's en regelgeving rekening houden met meer dan één ondernemer per bedrijf. Voor de medeondernemer zelf is een dergelijke status ook van groot belang voor de ziektekostenverzekering, pensionering etc.

08707-jvl/me-av 4

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen. Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.

Ook is het belangrijk om de emoties niet de overhand te geven als het gaat om zakelijke afspraken. Zoals bij de afspraken die gemaakt worden binnen het huwelijksgoederenrecht. Het is belangrijk om de zaken helder te hebben, wat de consequenties eventueel kunnen zijn. Hiervoor moet je je zakelijk opstellen, dit betekent niet dat je niet van iemand houdt.

In Frankrijk wordt momenteel een voorstel ontwikkeld om een status te geven aan de meewerkende partner; dit gaat o.a. inhouden dat bij een echtscheiding de medeondernemer een salaris doorbetaald krijgt, afhankelijk van het aantal dienstjaren op de boerderij.

Dan zie je hoeveel je hebt bijgedragen aan het bedrijf. Dit moet je natuurlijk wel regelen in de periode dat iedereen nog gelukkig is met elkaar.

Karen Serres benadrukt het wederzijds respect wat de verschillende landen voor elkaar moeten hebben. Voor het behalen van de doelen is dit belangrijk. Maar er is volgens haar wel een grens aan het respecteren van elkaars cultuurverschillen. Ze vindt dat je bijvoorbeeld vrouwenbesnijdenis niet hoeft te respecteren. Wanneer je dat wel doet, kom je niet verder en je laat vrouwen dan aan hun lot over.

Tot slot refereert ze nog aan de internationale dag van de plattelandsvrouwen op 15 oktober ieder jaar. Dit jaar is het thema het recht dat vrouwen hebben om voedsel te produceren. Een van de items is dat vrouwen goed gereedschap moeten hebben, zoals machines die ook door vrouwen goed te bedienen zijn.

Paneldiscussie

Om de financiële positie van medeondernemers te versterken, zou je geen financieel adviseur nodig moeten hebben, het moet gewoon goed zijn!

Janny Warringa geeft een toelichting over haar privé-situatie: Ze heeft samen met haar echtgenoot een melkveehouderijbedrijf. Ze hebben 3 volwassen kinderen. Omdat het bedrijf van de ouders van Janny was, zijn ze op huwelijkse voorwaarden getrouwd. In de loop van de tijd werd het huis van de ouders van Janny verkocht, werd er land gekocht en alles kwam op naam te staan van haar echtgenoot. Dit om de overdrachtsbelasting te omzeilen. Haar situatie is herkenbaar voor veel mensen in de zaal; alles wordt gedaan om het bedrijf maar zoveel mogelijk voordeel te geven. Inmiddels hebben ze een en ander rechtgezet.

Ook prof. Stevens herkent deze situatie: er wordt veel op huwelijkse voorwaarden getrouwd, maar men kijkt er verder niet meer naar om. En dan kan het ontzettend mis gaan. Een maatschap aangaan met elkaar is al een stap in de goede richting, maar een maatschap regelt alles rond het bedrijf, maar niet daarbuiten.

Vaak worden zaken ook niet goed geregeld door onwetendheid. Daarom is en blijft het zinvol om kennis uit wisselen. Een andere oorzaak kan zijn dat het een heikel punt kan zijn om bespreekbaar te maken. Dit pleit er voor om vanaf het begin duidelijk te zijn.

Geconcludeerd wordt dat je het gezamenlijk ondernemerschap onderling moet bespreken en dat je dit ook zichtbaar moet maken naar de buitenwereld.

Volgens prof. Stevens wordt er maar zelden open gesproken bij bedrijfsovername tussen de verschillende betrokkenen. Agrarische adviseurs kunnen hier een belangrijke rol in hebben.

Uit de zaal wordt opgemerkt dat vrouwen tegen zichzelf beschermd moeten worden. De juridische positie van vrouwen in Europa is erg verschillend per land. Dit pleit voor Europese wetgeving, zodat het binnen Europa voor iedereen gelijk is.

08707-jvl/me-av 5

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen.

Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.

Prof. Stevens vindt dat er in extreme omstandigheden wel voor gepleit kan worden, maar er moet goed gekeken worden of het niet te veel regeltjes met zich meebrengt.

Ook Karen Serres pleit voor een algemene status voor alle agrarische vrouwen in Europa.

Uit de zaal wordt nog opgemerkt dat je niet een financieel adviseur nodig zou moeten hebben. Het moet gewoon goed zijn.

Een aantal landen vergeleken, door ir. Jan Breembroek van de GIBO Groep

Jan Breembroek is gevraagd om een overzicht te geven van de positie van de meewerkende partner in verschillende Europese landen. De enquête, gehouden door de COPA Women Committee diende hiervoor als basis. De resultaten van de enquête zijn afkomstig van Denemarken, Zweden, Duitsland, Frankrijk en Nederland.

Het blijkt dat het lastig is om vergelijkingen te maken, omdat ieder land erg verschillend is in wet- en regelgeving. In Denemarken is de status van de meewerkende partner helder. Duitsland kent veel regionale verschillen, in Frankrijk komt steeds meer aandacht voor de medeondernemers (o.a. veroorzaakt door de vrouwelijke voorzitter van CER France) en in Nederland is er een ontwikkeling gaande van meewerkende partner naar medeondernemers. Vooral wat betreft de fiscale faciliteiten.

Jan Breembroek heeft de volgende conclusies/aanbevelingen:

- De verschillen zijn per land te groot, om er op de juiste wijze conclusies uit te trekken.
- Zorg dat de beloning van meewerkende partners/medeondernemers bespreekbaar is.
- Testament wordt vaak wel geregeld, maar verrekenbeding wordt niet toegepast.
- Nu is het een mooi moment om testament, huwelijkse voorwaarden en maatschapscontract met elkaar te vergelijken, i.v.m. de komst van de wet op de openbare vennootschappen, die ingaat op 1 januari 2008.
- Schaf, net als Zweden, de successie- en schenkingsrechten af!
- Zorg dat je als medeondernemer aan tafel zit bij de gesprekken met de accountant.

Een idee (van dagvoorzitter Judith de Bruijn): houd ieder jaar op 'Women Rural Day' je afspraken tegen het licht!

Het goede voorbeeld, een wettelijke status voor meewerkende partners, door Anne Pétré, beleidsmedewerker van de Federation l'Agriculture Wallone

Een wettelijke voor meewerkende partner geeft vrouwen als vanzelfsprekend recht op vermogen!

In Wallonië zijn ze al geruime tijd bezig om de positie van meewerkende partners te verbeteren. Gestart is met een ministatus voor de meewerkende partner.

Het was erg lastig om een onderhandelingspositie te krijgen, omdat veel vrouwen, met name uit andere branches dan de agrarische sector, niet georganiseerd zijn. Of men had geen belangstelling.

Het ministatuut was een begin, maar nog lang niet ideaal: het was vrijwillig en niet-verplichtend.

08707-jvl/me-av 6

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen.

Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.

Maar in de loop van de tijd kwam er steeds meer belangstelling vanuit andere branches. Ook kwam er een vrouwelijke minister die zich hiervoor wilde inzetten. Dit alles heeft er toe geleid dat er uiteindelijk een goed statuut kwam voor alle vrouwelijke zelfstandigen.

Er was nog wel veel tegenstand van mannen, zij waren niet voor een verzekering voor vrouwen. De bijdrage van vrouwen is de helft van de bijdrage van mannen. Het is dus wel belangrijk om de steun van de mannen te krijgen. Het nieuwe statuut omvat een verzekering voor vermogen, administratieve- en sociale zaken.

Er zaten echter nog wel wat haken en ogen aan het nieuwe statuut: Productierechten konden niet toegekend worden aan de partner, omdat dit niet mogelijk is, deze worden toegekend aan één persoon. Er is daarom aangeklopt bij het ministerie en gevraagd of het mogelijk is om de te naamstelling van de eigendomspapieren te veranderen. Gepleit is voor een automatische opname van meewerkende partners op de eigendomspapieren. Dit gaf nogal wat weerstand, omdat het excuus was dat het in tegenstrijd is met de Privacywet.

Op 14 februari (Valentijnsdag!) van dit jaar is de wet ondertekend.

De wet wordt echter niet-volledig ten uitvoer gebracht door de vrouwen. De organisatie oefent op dit moment wel druk uit op het ministerie van Landbouw, dat er een brief met informatie naar alle ondernemers moet gaan. Tegelijkertijd zullen dit winterseizoen nog informatieavonden worden gehouden over de nieuwe wet.

Ontwikkelingen rond pensioen en zwangerschapsuitkering, door Martin Spanjers, voorzitter van FNV Zelfstandigen

Nu de meewerkaftrek vervalt per 1 januari 2008 is het helemaal verstandig je inkomen als meewerkende partner dit jaar nog vast te stellen, om bv. in aanmerking te komen voor een zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandigen.

Martin Spanjers vindt dat eigenlijk de directeur van FNV Zelfstandigen, Marjan van Noort, hier had moeten staan. Zij heeft erg hard gewerkt om een zwangerschaps- en bevallingsverlofregeling voor elkaar te krijgen. Jaarlijks starten 70.000 mensen hun eigen bedrijf, veel hiervan zijn ZZP-ers. In ontwikkelingslanden is meer dan de helft van de ondernemers ZZP-er.

Oudedagsvoorziening voor zelfstandigen

Er is sprake van een laag pensioenbewustzijn bij zelfstandigen. Vanwege het feit dat het duur is, weinig transparant en dat er wel alternatieven zijn, zoals de verkoop van de woning of het bedrijf.

FNV Zelfstandigen pleit dat ook voor:

- Vrijwillige voortzetting bij bedrijfstakpensioenfonds (na loondienst)
- Vrijwillige aansluiting bij bedrijfstakpensioenfonds
- Collectieve lijfrenteverzekering

Verder vindt ook FNV Zelfstandigen dat de FOR moet worden afgeschaft. Hiervoor in de plaats zou een algemene aftrekpost moeten komen.

08707-jvl/me-av 7

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen. Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.

Zwangerschapsregeling Zelfstandigen

Toen de WAZ in 1994 werd afgeschaft was daarmee ook de mogelijkheid voor een uitkering bij zwangerschaps- en bevallingsverlof verleden tijd. Doormiddel van een krachtige lobby en een rechtzaak, ligt er nu een besluit voor een nieuwe publieke regeling.

De vrouwelijke zelfstandige heeft bij zwangerschap recht op 16 weken uitkering. De hoogte is echter afhankelijk van het inkomen van het voorafgaand jaar, met een maximum van het wettelijk minimum inkomen. (LTO pleit echter voor een andere regeling: 16 weken uitkering, maar dan niet-inkomensafhankelijk, maar een vast bedrag: minimum het wettelijk minimum inkomen.)

Aanbevelingen:

- o Meewerkende partners moeten aanspraken op pensioenrechten goed regelen (nabestaanden). Dit geldt ook voor lijfrenten.
- o Nu de meewerkafrek wordt afgeschaft per 1 januari 2008, doen meewerkende partners er verstandig aan dat ze een eigen inkomen hebben uit het bedrijf. Zo kunnen ze in aanmerking komen voor een zwangerschapsuitkering.

De postie van agrarische vrouwen in Peru, door Lucila Quintana Acuno, Junta Nacional de Café Peru

In Peru heeft 70% van de plattelandsvrouwen een moestuin, wat beesten, kippen. Daarnaast zijn er commerciële producten zoals koffie en alpaca. De man verkoopt deze producten en beslist wat er mee gebeurt. De vrouw krijgt hier nooit een salaris uit. De vrouw beslist over de opbrengsten van de moestuin, dit levert 15% op.

De man kan ook nog een baan erbij hebben. Hij beslist ook over dat geld. De man kan zaken als rijst en olie kopen voor het verdiende geld, maar de vrouw heeft hier geen invloed op. Ze verdienen weinig op de commerciële producten, omdat ze geen toegang hebben tot krediet om hulpmiddelen te kopen om tot een hogere productie te komen. Het gaat hierbij eigenlijk om overlevingslandbouw. Er zijn wel bedrijven die meer verdienen, maar dat zijn uitzonderingen. Als je eenmaal toegang hebt tot krediet, dan kun je verder groeien.

De grond vererft binnen de familie, maar heeft geen eigendoms papieren. Dit geldt zowel voor de man als de vrouw. Er is niet heel veel verschil tussen de rechten van mannen en vrouwen, maar het is gewoon erg arm. De vrouwen hebben een eigen merk koffie opgezet. Ze proberen dit ook bij de wol, en maken hier ook producten van, om zo te zorgen dat dit inkomen ook terug kan vloeien bij de vrouwen. Het is belangrijk om voorlichting te geven over het belang van een eigen inkomen van vrouwen. In de koffie is dit gestart in 2001 en in de wol in 2005. Beide proberen de vrouwen apart te organiseren om zo kracht te ontwikkelen en aan het eigen inkomen voor vrouwen te werken. Agriterra werkt met 4 organisaties in Peru. Zij zijn alle bezig om aparte groepen voor vrouwen op te zetten. Er zijn vergaderingen apart met de vrouwen, maar de meeste zijn gemengd. De mannen moeten overtuigd worden van het belang. Fair Trade heeft gezegd dat 25% van de verdiensten voor de vrouwen is, hierop is een speciaal merk voor vrouwen opgezet.

De belangrijkste belemmering om een betere situatie te krijgen voor vrouwen zijn de mannen en is de eigen angst van vrouwen om voor zich zelf voor een betere situatie te pleiten.

08707-jvl/me-av 8

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen. Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.

De positie van agrarische vrouwen in Congo, door Françoise Kavio Kabindho, medewerkster van Sydipp, landbouworganisatie in Congo.

Vrouwen in Congo zijn belangrijk voor de voedselproductie. Hun toegang tot productierechten en productiemiddelen is erg beperkt. Vrouwen hebben overal de toestemming van hun echtgenoot nodig, ze hebben niets in eigen beheer.

Vrouwen in Congo werken nog steeds in belabberde omstandigheden, er is wettelijk wel wat geregeld, maar vrouwen maken daar geen gebruik van.

Er zijn stappen genomen ter bevordering van de positie van de vrouw. De positie van vrouwen wordt op dit moment echter verslechterd door de burgeroorlog in Congo. De positie wordt bepaald door de omstandigheden.

Vrouwen zijn belangrijk voor de productie van voedsel. Hun toegang tot productierechten zijn echter beperkt. Vrouwen verdienen minder, maar hebben ook minder toegang tot productiemiddelen.

In Congo staat in het familierecht dat een vrouw niets mag doen zonder toestemming van haar echtgenoot. Ze heeft toestemming nodig als ze iets wil kopen.

Ongeacht de huwelijkse voorwaarden en gemeenschap van goederen valt het bezit in handen van de echtgenoot. De juridische handelingsbekwaamheid is zeer beperkt, als het gaat om vermeerderen van eigendom, een vrouw heeft niets in eigen beheer. Een getrouwde vrouw mag geen contract ondertekenen, bij overlijden van de man wordt het vermogen verdeeld onder kinderen en de familie van de man. De vrouw wordt aan haar lot overgelaten.

Conclusie: de financiële positie van vrouwen in Congo is uiterst zwak. Er moet nog heel veel gebeuren in Congo. De overheid moet meer aandacht besteden aan de positie van de vrouw, aan alfabetisering, aan de toegang tot middelen etc.

Ook zou het mogelijk zijn om observatoren in te schakelen voor de controle op uitvoering van de wet als het gaat om de rechten van de mens en de vrouw specifiek.

Aanbevelingen

Tot slot worden de aanbevelingen aan vertegenwoordigers van de accountants, banken, ondernemers zelf, LTO Vrouw & Bedrijf en de politiek aangeboden.

Follow-up aanbevelingen:

Accountants:

Jan Breembroek zegt toe het onderwerp onder de aandacht te brengen bij de VAB (Vereniging voor Agrarische Bedrijfsadviseurs).

Banken:

Leo Driessen, van de Rabobank, vindt het onterecht dat vrouwen moeilijker een lening krijgen en vermoedt dat dit snel achterhaald zal zijn. In de praktijk blijken vrouwen bij investeringen goede ondernemerspartners te zijn. En de slogan: 'Achter elke succesvolle man staat een succesvolle vrouw' wordt omgezet in 'Naast elke succesvolle man staat een succesvolle vrouw'.

Ondernemers:

Opkomen voor je eigen positie is en blijft noodzakelijk.

08707-jvl/me-av 9

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen.

Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.

LTO Vrouw & Bedrijf:

Johanna Ritsma zegt toe de aanbevelingen serieus ter harte nemen en zich in te zetten om ze te realiseren.

Janneke Snijder, Tweede Kamerlid voor de VVD

Janneke Snijder complimenteert LTO Vrouw en Bedrijf met het feit dat ze zo ver gekomen zijn op de positie van agrarische vrouwen te verbeteren.

Ondanks een eerder gemaakte afspraak vanmiddag, is ze gebleven en het heeft haar goed gedaan om de hele dag tussen boerinnen te zitten. Om te horen wat er nu werkelijk speelt .

Ze geeft aan dat het verhaal van Janny Warringa herkenbaar en een eye-opener voor haar persoonlijke situatie is geweest en dat het haar ook aan het denken heeft gezet; vanavond gaat ze thuis de papieren ook nog eens nakijken. Ze kan zich goed vinden in de aanbevelingen die richting politiek geformuleerd zijn: afschaffen successierechten, specifieke status van meewerkende partner, wettelijke verplichting voor verrekenen moet op de agenda, een staffel in urencriteria voor ondernemerschap: prima idee. Er moet naar de regeling voor zwangerschaps- en bevallingsverlof worden gekeken, samen met Gerard van der Grind; schippersvrouwen moet de problematiek onder de aandacht worden gebracht van de betreffende bewindlieden.

Janneke Snijder:

Het blijft belangrijk om signalen door te geven aan de politiek. Het project loopt nu ten einde, maar laat dit niet los, ga zo door als LTO Vrouw & Bedrijf; wat je nu hebt gepresenteerd, verdient navolging.

08707-jvl/me-av 10

Het project 'Je verdiende loon' is een initiatief van LTO Nederland in samenwerking met het NAJK en FNV Zelfstandigen. Het project wordt gefinancierd door ESF-Equal, LTO Nederland, GIBO Groep, Rabobank, Area, Ministerie van LNV, Provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Flevoland, Noord Holland en uitgeverij Roodbont.